**LAUSUNTO**

Helsinki 13.3.2025

**Sosiaali- ja terveysvaliokunta**

**Viite**:

**Asia:** Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030 toimeenpanosta

*SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.*

Lisätietoja: erityisasiantuntija Kirsi Marttinen, kirsi.marttinen@soste.fi, p. 050 531 4244

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston selonteosta YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030 toimeenpanosta.

**SOSTEn kommentit tiivistettynä:**

**Tavoite 1: Poistetaan köyhyys kaikissa sen muodoissa kaikkialta**

- SOSTE toteaa, että vaikka Suomi on osana Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevaa toimintasuunnitelmaa sitoutunut vähentämään köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrää, tavoitteesta ollaan menossa päinvastaiseen suuntaan. Köyhyys on lisääntynyt, perusturvan tasoa on leikattu, ja pienituloisten toimeentuloon ovat heikentävästi vaikuttaneet myös yleisen arvonlisäveron (ALV), sekä lääkkeiden arvonlisäveron nostot, sekä asiakasmaksujen ja lääkkeiden sairausvakuutuskorvausten alkuomavastuuosuuden korotukset. Maksuhäiriömerkinnät ja ulosottoon joutuminen on kasvussa, häädöt ja asunnottomuus ovat lisääntyneet, ja myös ruoka-avun tarve jatkaa kasvuaan.

**Tavoite 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille**

- SOSTE toteaa, että vaikka Suomessa tautien ennaltaehkäisy ja hoito ovat Suomessa maailmanlaajuisesti tarkasteltuna korkealla tasolla, Pohjoismaihin verrattuna pärjäämme heikommin.
- Lihavuus ja monisairastuvuus on lisääntynyt, ja sairastavuudessa on merkittäviä eroja sosioekonomisen aseman ja alueen mukaan
- On huomioitava myös terveyttä ja hyvinvointia vastaan tehdyt päätökset (alkoholin ja nikotiinipussien saatavuus)
- Toimet mielenterveysongelmien vähentämiseksi ovat keskeisiä julkisen talouden tasapainottamiseksi ja työllisyysasteen nostamiseksi, terapiatakuu tulisi laajentaa koko väestölle
- Olisi tärkeää puuttua terveydenhuollon rahoituksen hajautumiseen ja eriarvoisuuksiin hoitoon pääsyssä

**Tavoite 8: Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja**

- Työn tuottavuuden kehitystä heikennetään päätösperäisesti (ammatillisen koulutuksen leikkaukset, aikuiskoulutustuen poisto, hyvinvointialueiden rahoituksen leikkaukset)

- Hallituksen olisi järkevää tukea kotimaista kulutuskysyntää edistämällä tasa-arvoista tulonjakoa, jotta yrityssektorin investointihalukkuus lisääntyisi.
- Työllisyystoimet eivät edistä asetettujen tavoitteiden toteutumista: On todennäköistä, että etuusleikkaukset passivoivat pienituloisia ihmisiä entisestään erityisesti nykyisessä työmarkkinatilanteessa, jossa avoimia työpaikkoja ei yksinkertaisesti ole riittävästi.
- Työperäiseen maahanmuuttoon kohdistetut rajoitteet ovat huolestuttavia, koska Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa talouskasvun edistämiseksi.
- Määräaikaisten työsuhteiden yleistyminen lisää köyhyysriskissä olevien palkansaajien määrää.
- Lyhytnäköiset säästöt vähentävät velkakestävyyttä ja hyvinvointia

SOSTEn lausunto kokonaisuudessaan

**Tavoite 1: Poistetaan köyhyys kaikissa sen muodoissa kaikkialta**

**Köyhyys on lisääntynyt**

Raportissa todetaan (DG 1.2), että ”pienituloisten osuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 2018 ja 2022 välillä. Pienituloisuus on hieman vähentynyt lasten (0–17 v.) keskuudessa, mutta lisääntynyt työikäisillä ja vanhusväestön keskuudessa.” Viimeisimmät pienituloisuutta koskevat tilastotiedot ovat vuodelta 2023, jolloin pienituloisia oli 736 800, 13,4 % väestöstä. Osuus pysyi samana kuin edellisenä vuonna. Lapsiköyhyys lisääntyi noin 123 100 lapseen (12,2 %). Vuotta aiemmin lukumäärä oli 118 900 ja osuus 11,7 %.

Vuonna 2023 hinnat nousivat edelleen nopeasti, sillä inflaatio oli 6,2 %. Tämä oli lähes yhtä nopeaa kuin vuonna 2022 (7,1 %). Hintojen nousun vuoksi reaalitulot alenivat toista vuotta peräkkäin, sillä tulot eivät kasvaneet hintojen tahdissa. Mediaanitulo kasvoi nimellisesti 4,4 % vuonna 2023, mutta kun inflaatio otetaan huomioon, reaalitulot laskivat 1,7 % edellisvuodesta. Pienituloisuuden raja määritellään suhteessa vuosittaiseen mediaanituloon. Tällöin raja muuttuu vuosittain riippuen siitä, miten väestön keskimääräiset tulot kehittyvät. Suhteellinen pienituloisuusaste ei huomioi hintojen nousun vaikutusta ostovoimaan, eikä siten ota huomioon inflaation aiheuttamaa reaalitulojen laskua kahtena viime vuotena. Siksi Tilastokeskus on arvioinut pienituloisuuden kehitystä myös kiinteällä pienituloisuusrajalla siten, että raja on kiinnitetty vuoden 2019 tasoon. Kun käytetään tätä kiinteää rajaa, pienituloisuusaste

nousi sekä vuonna 2022 että 2023, molempina vuosina noin prosenttiyksikön verran. Tätä ennen kiinteään rajaan perustuva pienituloisuusaste oli vähentynyt lähes joka vuosi.

Raportissa tuodaan esille, että Suomi on osana Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevaa toimintasuunnitelmaa sitoutunut vähentämään köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden määrän 100 000:lla, joista vähintään kolmasosa on lapsia. Lähtötasona on vuoden 2019 luku 838 000 henkilöä, eli tavoitteena on 738 000 henkilöä. Tästä tavoitteesta ollaan menossa täysin päinvastaiseen suuntaa. Viime viikolla julkistetut Tilastokeskuksen tuoreet tiedot kertovat, että köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 930 000 henkilöä (16,9 %) vuonna 2023. Määrä oli kasvanut 57 000:lla edellisestä vuodesta. Huolestuttavaa on, että erityisesti kasvoi lasten köyhyys- tai syrjäytymisriski, 14,1 %:sta 17,3 %:iin.

**Perusturvan tasoa on leikattu**

Raportissa todetaan (DG 1.3), että perusturvan taso on kasvanut suhteessa yleiseen hinta- sekä ansiotasoon viimeisen 5 vuoden aikana. Vuosia ei tarkemmin määritellä. Raportti jättää mainitsematta, että perusturvaetuuksista suurimman osan indeksit on olleet jäädytettynä vuodesta 2024 alkaen, eli niiden ostovoima on heikentynyt. Jäädytys jatkuu vuoteen 2027 saakka. Tämän lisäksi sosiaaliturvaan, muun muassa asumistukeen ja työttömyysturvaan, on tehty suuria leikkauksia, jotka laskevat etuuksien tasoa vielä indeksijäädytysten lisäksi. STM on arvioinut vuoden 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuutosten lisäävän pienituloisten määrää noin 100 000:lla.

Raportissa kerrotaan, että lapsiperheiden toimeentuloa parannetaan nostamalla alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta, kehittämällä opiskelijoiden huoltajakorotusta ja korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille. Nämä ovat kuitenkin varsin pieniä parannuksia suhteessa muihin sosiaaliturvan leikkauksiin, esimerkiksi työttömyysturvan lapsikorotuksen poistoon. Yllä olevassa STM:n arviossa nämä muutokset on huomioitu.

Raportissa kerrotaan hallituksen edesauttavan köyhyyden vähentämisen tavoitetta uudistamalla sosiaaliturvaa siten, että järjestelmä on yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi. Kuitenkin tähän mennessä esitetyt uudistukset ovat olleet lähinnä etuusleikkauksia. Hallituksen kerrotaan myös toteuttavan ”toimeentulotuen kokonaisuudistuksen, joka vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana perusturvaan kuuluvana rahaetuutena.” Hallituksen esitys ei ole vielä tullut lausunnoille, mutta toimeentulotukea uudistavan työryhmän esitykset sisältävät lähinnä velvoitteiden ja sanktioiden tiukennuksia, suojaosasta luopumisen sekä tuen tason leikkauksia. Ehdotetuilla keinoilla ei tulla saavuttamaan

toimeentulotuen tarpeen vähenemistä. Ehdotukset päinvastoin heikentävät kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa.

Pienitulosten toimeentuloon on etuusleikkausten lisäksi vaikuttanut muun muassa yleisen arvonlisäveron (ALV) korotus 24 prosentista 25,5 prosenttiin syyskuusta 2024 lähtien. Lääkkeiden arvonlisäveroa nostettiin 10 prosentista 14 prosenttiin vuoden 2025 alusta. Vuoden 2024 alusta myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen enimmäismääriä korotettiin 10 prosenttia ja asiakasmaksujen maksukatto nousi 692 eurosta 762 euroon. Asiakasmaksujen korotuksia jatkettiin vuoden 2025 alusta korottamalla perusterveydenhuollon maksuja 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon ja terveyskeskuksessa annettavan yksilökohtaisen fysioterapian maksuja 45 prosentilla. Lääkkeiden sairausvakuutuskorvauksen kalenterivuotuinen alkuomavastuuosuus korotettiin 50 eurosta 70 euroon. Lisäksi alkuomavastuu sidottaisiin kansaneläkeindeksiin, jolloin alkuomavastuuta korotettaisiin jatkossa vuosittain.

**Sähköinen asiointi ei onnistu kaikilta**

Raportissa todetaan (DG 1.4), että uuden teknologian käyttö on mahdollista kaikille myös julkisten palveluiden osana. Kaikilla ei kuitenkaan ole riittävää osaamista sähköisten palvelujen käyttöön tai varaa laitteisiin ja verkkoyhteyksiin, joita digitaaliset palvelut vaativat.

**Maksuhäiriömerkinnät ja ulosottoon joutuminen kasvussa**

Raportissa myös todetaan, että maksuhäiriöisten henkilöiden määrä on laskenut lakimuutoksen johdosta. Maksuhäiriömerkinnät ovat kuitenkin vuonna 2024 kasvaneen räjähdysmäisesti. Vuonna 2024 kirjattiin lähes kaksi miljoonaa maksuhäiriömerkintää Asiakastiedon tilaston mukaan. Se on enemmän kuin koskaan 2020-luvulla. Vuoden lopussa vajaalla 369 000 henkilöllä oli vähintään yksi maksuhäiriö. Määrä kasvoi edellisvuodesta 18 500 henkilöllä. Nuorilla, 20–24-vuotiailla, on erityisen paljon maksuhäiriömerkintöjä.

Ulosottoon päätyi vuonna 2024 huomattavasti edellistä vuotta enemmän ihmisiä. Jo syksyllä Ulosottolaitoksen mukaan vireille laitettujen ulosottojen määrä oli kasvanut lähes 20 prosenttia. Julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja päätyi ulosottoon viime vuonna yhteensä yli 524 000, mikä on noin 83 000 enemmän kuin vuonna 2023.

**Häädöt ja asunnottomuus lisääntyneet**

Häätöjen määrä kasvoi vuonna 2024 voimakkaasti. Marraskuuhun mennessä häätöjä oli 10 % enemmän edellisvuoteen verrattuna. Myös asunnottomuus alkoi huolestuttavasti lisääntyä. Asunnottomia oli 3 806, mikä on 377 henkilöä edellistä vuotta enemmän. Katuasunnottomuus yleistyi nopeasti, se nousi 50 prosentilla 694:ään. Asunnottomien palveluissa on kohdattu pienituloisia ihmisiä, joilla ei ole asunnottomuuden lisäksi muita merkittäviä haasteita elämässä. Tämä on huolestuttava kehityssuunta, kun tuloköyhyydestä johtuva asunnottomuus oli Suomessa jo saatu poistettua.

Negatiivisesti kehitykseen vaikuttavat sosiaaliturvaleikkaukset sekä lisäksi tällä hallituskaudella on päätetty myös ARA-asuntotuotannon vähentämisestä sekä puolitettu asumisneuvonnan rahoitus. Nämä ovat keskeisiä asumista turvaavia tekijöitä erityisesti pienituloisten kohdalla.

**Ruoka-avun tarve jatkaa kasvuaan**

Ruoka-avun tarve on kasvanut jo viidettä vuotta peräkkäin. Koronaepidemian aikana asiakasmäärien arvioitiin kaksin- tai kolminkertaistuneen. Avun tarve on jatkanut kasvuaan elinkustannusten kallistumisen vuoksi. Avun tarve vain voimistui vuonna 2024.

## Tavoite 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

Alatavoitteen 3.4 kohdalla todetaan, että Suomessa on hyvin vähän tarttumattomien tautien aiheuttamia ennenaikaisia kuolemia. Tautien ennaltaehkäisy ja hoito ovat Suomessa maailmanlaajuisesti tarkasteltuna korkealla tasolla, mutta Pohjoismaihin verrattuna pärjäämme heikommin.

SOSTE toteaa, että huomioitavaa on lihavuuden ja monisairastuvuuden lisääntyminen. THL:n Väestön terveys- ja hyvinvointikatsaus 2025 –raportin mukaan lähes kolmanneksella aikuisista on lihavuutta, ja osuuden ennustetaan kasvavan. Lihavuuden lisääntymisellä on selkeä kytkös lisääntyneisiin aivoverisuonien sairauksiin, diabetekseen, sepelvaltimotautiin ja kroonisiin keuhkosairauksiin. Sairastavuudessa on merkittäviä eroja sosioekonomisen aseman ja alueen mukaan. Merkittävä osa keskeisimmistä kansantaudeista ja monisairastavuudesta on ehkäistävissä vaikuttamalla niiden riskitekijöihin ja elintapoihin.

Tavoitteen 3 kohdalla esitetään kattavasti hallituksen toimia, jotka edistävät tavoitteen saavuttamista. SOSTE toteaa, että huomioitavaa on myös terveyttä ja hyvinvointia vastaan tehdyt päätökset. Alkoholi on merkittävä ennenaikaisen kuolleisuuden aiheuttaja ja sen käyttöä lisäävät päätökset eivät ole vastuullista politiikkaa. Alkoholin saatavuutta on

lisätty laajentamalla alkoholin vähittäismyyntilupaa enintään 8-prosenttisiin käymisteitse valmistettuihin alkoholijuomiin ja selvitettävänä on enintään 15-prosenttisten viinien myynnin vapauttaminen. Myös tupakkalain osalta on valmistelussa päätös, jossa on negatiivisia vaikutuksia erityisesti nuorille. Tupakkalain muuttaminen siten, että nikotiinipussien myynti sallitaan markkinoille, katkaisee hyvän kehityksen.

Edelliset toimet ovat ristiriidassa sen kanssa, että selonteossa todetaan alatavoitteen 3.5 kohdalla, että päihteiden aiheuttamat ongelmat ovat Suomessa merkittäviä ja että päihteiden käytön ehkäiseminen ja hoidon tehostaminen ovat tärkeässä asemassa tavoitteen 3. saavuttamiseksi.

Selonteossa tuodaan esiin, että hallitus varmistaa mielenterveys- ja päihdepalveluiden lainsäädännön toimeenpanon yhdessä hyvinvointialueiden kanssa, parantaa mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyvien palveluiden saatavuutta ja vaikuttavuutta ja kiinnittää erityistä huomioita ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön lasten ja nuorten toiminnassa. Hallitus onkin vahvistamassa mielenterveyshoitoa terveydenhuollon perustasolla toteuttamalla terapiatakuun alle 23-vuotiaille. Uudistus on tärkeä, mutta yksinään riittämätön. Terapiatakuu tulisi laajentaa koko väestölle. Mielenterveyshaasteet koskevat kaikenikäisiä ja itsemurhat ovat keskeinen ennenaikaisten kuolemien aiheuttaja. Vuosittaiset mielenterveyskustannukset ovat OECD:n arvion mukaan 11 miljardia euroa. Summa kertyy palveluista, sosiaaliturvamenoista ja tuottavuuden laskusta johtuvista menetyksistä. Hyvinvointialueet joutuvat kantamaan vastuun palveluiden lisääntyvistä kustannuksista. Kunnissa mielenterveyden haasteet näkyvät esimerkiksi veromenetyksinä. Toimet mielenterveysongelmien vähentämiseksi ovat keskeisiä julkisen talouden tasapainottamiseksi ja työllisyysasteen nostamiseksi. Mielenterveysongelmat lisääntyvät ja samaan aikaan terveydenhuollon käyttömenoista vain viisi prosenttia kohdistuu mielenterveyteen. Tämä on noin puolet vähemmän kuin muissa Länsi-Euroopan maissa käytettävä osuus.

Huomionarvoista on, että huumeisiin kuolleita oli Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2023 ennätyksellisen paljon, yhteensä 310 henkilöä. Nuorten huumekuolemat lähes kaksinkertaistuivat vuonna 2023 edellisvuoteen verrattuna. Eniten huumekuolemia oli 15-24-vuotiaiden ikäryhmässä. Kuolleiden määrä myös kasvoi eniten kyseisessä ikäryhmässä.

Alatavoite 3.8: Selonteossa todetaan yleisesti, että Suomessa on yleiskattava sosiaaliturva ja laaja sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä ja että perustason palveluiden laadussa ja saatavuudessa on parannettavaa.

Suomessa esimerkiksi terveydenhuoltoon pääsyssä on edelleen merkittäviä eroja. Työterveyspalvelujen tai yksityisen sairausvakuutuksen piirissä olevat henkilöt saavat usein hoitoa samana päivänä, kun taas julkiseen perusterveydenhuoltoon turvautuvat joutuvat odottamaan hoitoa huomattavasti pidempään. Hallitus palautti syksyllä 2023 voimaan tulleen 14 päivän hoitotakuun takaisin kolmeen kuukauteen osana säästötoimiaan. Lisäksi hajautettu rahoitusmalli rajoittaa hyvinvointialueiden kykyä parantaa hoitopolkujen tehokkuutta ja vaikuttavuutta julkisessa terveydenhuoltojärjestelmässä, mikä heikentää hoitoketjun jatkuvuutta.

Sen sijaan, että hallitus puuttuisi terveydenhuollon rahoituksen hajautumiseen ja eriarvoisuuksiin hoitoon pääsyssä, se myöntää lisärahoitusta 500 miljoonaa euroa yksityisen terveydenhuollon tukemiseen Kelan korvauksilla. SOSTE näkee tämän julkisten varojen tarkoituksellisena uudelleenjakona yksityiselle terveydenhuoltosektorille, mikä heikentää hyvinvointialueiden kykyä kehittää ratkaisuja, jotka vahvistaisivat julkista terveydenhuoltoa ja pitäisivät terveydenhuollon ammattilaiset.

**Tavoite 8: Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja**

Raportti tuo rehellisesti esiin kuvan Suomen haastavasta taloustilanteesta. Talouden ennustetaan kääntyvän kasvuun tämän vuoden aikana, mutta siihen liittyy monia epävarmuustekijöitä. Työmarkkinoiden tilanne on kääntynyt heikompaan suuntaa. Julkisen talouden leikkaukset ovat näkyneet työttömyyden kasvuna. Kuntien ja hyvinvointialueiden heikentynyt talous vaikuttaa omalta osaltaan heikompaan työmarkkinatilanteeseen. Suomen työmarkkinoiden suhdannetilanne on tällä hetkellä heikko muihin Pohjoismaihin verrattuna

SOSTE huomauttaa, että työttömyys kasvaa tällä hetkellä kaikissa ammattiryhmissä ja pitkäaikaistyöttömien määrä lähestyy jo koronavuosien korkeimpia lukuja. Myös nuorten työttömyys on kääntynyt kasvuun ja nuorten työttömyys kasvaa nopeammin verrattuna muihin ikäryhmiin.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnille vuoden 2025 alussa. Työllisyyspalveluita vastaa 45 työllisyysaluetta. Vielä on liian aikaista tietää, kuinka uusi malli tulee vastaamaan asetettuihin tavoitteisiin. Valmistelun yhteydessä riskinä nähtiin, ettei rahoitusmalli kannusta työvoimaviranomaisia järjestämään palveluita kauimpana avoimista työmarkkinoista oleville. Palvelut kohdentuisivat pääosin henkilöihin, joiden työllistymisen edistymisestä seuraisi kuntatalouden näkökulmasta merkittävintä säästöä. SOSTE on lausunnoissaan ollut erityisen huolestunut

heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palveluiden saatavuudesta. Työllisyysalueiden aloittaessa on myös noussut esiin huoli matalan kynnyksen työpaikkojen tulevaisuudesta. Järjestöt ovat perinteisesti työllistäneen palkkatuella erityisesti heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevia. Näyttää vahvasti siltä, että työllisyysalueet myöntävät palkkatukea järjestöihin jatkossa hyvin vähän. Tämä ei voi olla vaikuttamatta negatiivisesti heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymiseen

**Työn tuottavuuden kehitystä heikennetään päätösperäisesti**

Valtioneuvoston selonteossa mainitaan, että hallitus pyrkii nostamaan työvoiman osaamistasoa. Koulutukseen kohdistetut panostukset edistävät osaamista, millä on pitkällä aikavälillä myönteisiä vaikutuksia työn tuottavuuteen ja talouskasvuun. Viime vuonna hallitus kuitenkin päätti ammatilliseen koulutukseen kohdistuvasta 120 miljoonan euron säästöstä, minkä lisäksi se poisti aikuiskoulutustuen. On todennäköistä, että nämä päätökset vaikuttavat heikentävästi työvoiman osaamiseen.

Selonteossa kiinnitetään aiheellisesti huomiota tutkimus- ja kehittämistoimintaan (T&K) kohdistuviin investointeihin, sillä niillä on merkittävä vaikutus työn tuottavuuteen ja talouskasvuun. Suomalaisen yrityssektorin T&K-investointien volyymi kasvoi keskimäärin 14,2 prosenttia vuodessa vuosina 1994–1999, mutta kasvu hidastui vain 3,1 prosenttiin vuodessa vuosina 2000–2008. 2010-luvulla T&K-investoinnit jopa supistuivat keskimäärin 2,2 prosenttia vuodessa, mikä on merkittävä ongelma työn tuottavuuden kehityksen kannalta. Lisäksi terveydenhuollon T&K-menojen volyymi on laskenut kolmanneksella viimeisen kahden vuosikymmenen aikana, vaikka Suomen olisi järkevää pyrkiä kehittelemään tehokkaampia hoitotekniikoita ja lääkkeitä.

Tästä syystä hallitusohjelmaan kirjattu tavoite Suomen T&K-menojen nostamisesta neljään prosenttiin BKT:sta on kannatettava. Toisaalta hallitusohjelmaan on myös kirjattu 1,1 miljardin euron leikkaus hyvinvointialueiden rahoituksesta, mikä todennäköisesti heikentää terveydenhuollon T&K-menoja entisestään.

Hallitusohjelmaan kirjatusta tavoitteesta huolimatta voi myös käydä niin, että yrityssektori päättää olla lisäämättä T&K-menojaan. Hallitus on heikentänyt kotimaista kulutuskysyntää leikkaamalla sosiaaliturva- ja työttömyysturvaetuuksista sekä kiristämällä arvonlisäverotusta, millä on merkittävä kielteinen vaikutus talouteen etenkin nykyisessä taantumassa. Heikko kysyntä heikentää puolestaan yritysten investointihalukkuutta. Tämä nähdään esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliiton

Suhdannebarometrista, jonka mukaan riittämätön kysyntä on ollut melkein joka neljänneksellä merkittävin teollisuus-, rakentamis- ja palvelualojen yritysten kasvua jarruttava tekijä finanssikriisistä lähtien. Hallituksen olisi järkevää tukea kotimaista kulutuskysyntää edistämällä tasa-arvoista tulonjakoa, jotta yrityssektorin investointihalukkuus lisääntyisi.

**Työllisyystoimet eivät edistä asetettujen tavoitteiden toteutumista**

Hallituksen työllisyyspolitiikka koostuu sosiaali- ja työttömyysturvan leikkaamisesta, palkansaajien työtaisteluoikeuksien rajoittamisesta, paikallisen sopimisen edistämisestä, työntekijöiden irtisanomissuojan heikentämisestä, määräaikaisten työsopimusten lisäämisestä ja toimeentulotuen velvoittavuuden vahvistamisesta.

Hallitus olettaa, että työttömien ja muiden pienituloisten henkilöiden toimeentuloa heikentävät uudistukset kannustavat ihmisiä hakemaan aktiivisemmin töitä, minkä ajatellaan lisäävän työllisyyttä. On kuitenkin todennäköistä, että etuusleikkaukset passivoivat pienituloisia ihmisiä entisestään erityisesti nykyisessä työmarkkinatilanteessa, jossa avoimia työpaikkoja ei yksinkertaisesti ole riittävästi.

Lisäksi useissa tutkimuksissa on todettu, että työmarkkinoiden niin kutsuttua joustavuutta lisäävät uudistukset eivät paranna työllisyyttä tai vähennä työttömyyttä. Sen sijaan työllisyys ja työttömyys riippuvat pääosin investoinneista ja talouskasvusta, jotka määrittävät, miten paljon avoimia työpaikkoja on tarjolla eli työvoimaa kysytään. Investoinnit ja talouskasvu eivät puolestaan ole sellaisia asioita, joihin työttömät voisivat omilla päätöksillään vaikuttaa.

Valtioneuvoston selonteossa mainitaan, että hallitus pyrkii edistämään Suomeen suuntautuvaa työperäistä maahanmuuttoa. Tavoite on kannatettava, mutta hallitus on omilla toimillaan heikentänyt työperäistä maahanmuuttoa. Se on asettanut työntekijän oleskeluluvalle 1 600 euron tulorajan ja kertonut rajaavansa työperäisten maahanmuuttajien työnhakuajan korkeintaan kolmeen tai kuuteen kuukauteen ennen viisumin menetystä. Lisäksi hallitus aikoo tiukentaa kansalaisuuden saamisen ja pysyvän oleskeluluvan edellytyksiä merkittävästi. Työperäiseen maahanmuuttoon kohdistetut rajoitteet ovat huolestuttavia, koska Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa talouskasvun edistämiseksi.

Selonteossa todetaan, että vastentahtoiset määräaikaiset työsuhteet heikentävät sukupuolten tasa-arvoa. On mahdollista, että hallitusohjelmaan kirjattu tavoite määräaikaisten työsuhteiden solmimisen helpottamisesta lisää vastentahtoisia määräaikaisia työsuhteita. Lisäksi Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö Eurofound on korostanut, että määräaikaisten työsuhteiden yleistyminen lisää köyhyysriskissä olevien palkansaajien määrää.

**Lyhytnäköiset säästöt vähentävät velkakestävyyttä ja hyvinvointia**

Valtioneuvoston selonteossa kerrotaan, että hallitus edistää SDG 8:n saavuttamista tasapainottamalla julkisen velkasuhteen ja kääntämällä sen laskuun pitkällä aikavälillä. Lukuisissa tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että erityisesti matalasuhdanteeseen ajoittuva suora sopeutus on tehoton keino julkisen velkasuhteen laskemiseksi. Tämä johtuu siitä, että matalasuhdanteeseen ajoittuva sopeutus heikentää talouskasvua niin paljon, että velkasuhdekin heikkenee entisestään. Tehokkain keino julkisen velkasuhteen laskemiseksi olisikin elvyttää talouskasvua, mikä ei onnistu ilman sellaisia julkisia panostuksia, jotka lisäävät julkista velkaantumista lyhyellä aikavälillä. Esimerkiksi koulutukseen ja T&K-toimintaan kohdistuvilla panostuksilla kestää vuosia ennen kuin ne realisoituvat korkeampana työn tuottavuutena.

On kannatettavaa, että selonteossa mainitaan hyvinvointitalousajattelun edistäminen kansallisesti ja kansainvälisesti. Toisaalta on epäselvää, millaisilla toimilla tätä tavoitetta pyritään tosiasiallisesti toteuttamaan. Suuri osa hallituksen sopeutustoimista heikentää haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden toimeentuloa, terveyttä ja hyvinvointia, mikä on hyvinvointitalousajattelun vastaista. Suomen kansallisessa hyvinvointitalouden toimintaohjelmassa hyvinvointitalousajattelu tarkoittaa investoimista niihin toimiin, joilla on positiivisia vaikutuksia taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden lajeihin ja joilla ei ole negatiivisia vaikutuksia kyseisiin kestävyyden lajeihin.